

Akademie věd
České republiky

Stanovisko Akademie věd ČR
k návrhu nařízení Evropského parlamentu
a Rady EU, kterým se zavádí rámcový
program pro výzkum a inovace „Horizon
Europe“ a stanoví pravidla pro účast
a šíření výsledků

Březen 2019

Akademie věd České republiky

Akademie věd České republiky (AV ČR), jakožto klíčová instituce v systému výzkumu, vývoje a inovací České republiky, vítá návrh 9. rámcového programu Evropské unie pro výzkum a inovace „Horizon Europe“ (dále jen „HE“). Jde o nejdůležitější nástroj pro posilování konkurenceschopnosti EU v globální znalostní společnosti, který zajistí pokračující financování evropského výzkumu po roce 2020. Podpora výzkumu prostřednictvím rámcových programů EU hraje nenahraditelnou roli při zajišťování špičkové úrovně evropské vědy a dosahování excelentních badatelských výsledků celosvětového významu, které zásadním způsobem přispívají ke stimulaci ekonomického a regionálního rozvoje Evropy.

AV ČR se seznámila s legislativním balíčkem dokumentů k HE, předloženým Evropskou komisí 7. června 2018, stejně jako s navrhovanými úpravami Evropského parlamentu, schválenými 12. prosince 2018, a textem částečného obecného přístupu k návrhu nařízení, kterým se zavádí rámcový program, jenž byl přijatý Radou EU 30. listopadu 2018. AV ČR doporučuje Ministerstvu školství, mládeže a tělovýchovy jednat jménem ČR o podpoře návrhu rámcového programu HE s následujícími připomínkami.

AV ČR si je vědoma stěžejní role rámcového programu pro výzkum a inovace ve směřování vědecké činnosti v rámci Evropského výzkumného prostoru a oceňuje navrhované 30% navýšení finančních prostředků na program HE oproti přechozímu rámcovému programu. **Zvýšení rozpočtu navrhované Evropskou komisí považuje AV ČR za pozitivní, avšak nedostatečné k dosažení vytčených cílů, především pak ke zlepšení úspěšnosti žadatelů**, jejichž návrhy projektů jsou hodnoceny jako excelentní, ale nemohou být podpořené z důvodu nedostatečných finančních prostředků.

S plným vědomím, že za současné politické konstelace související s odchodem Spojeného království z EU a napjatého vyjednávání příštího víceletého finančního rámce může být tento apel pokládán za nadmíru ambiciózní, **AV ČR zdůrazňuje, že v zájmu rozvoje vědy a ve světle očekávání, která jsou do ní vkládána, považuje za žádoucí dvojnásobné navýšení rozpočtu** oproti předchozímu rámcovému programu Horizont 2020. Tímto krokem by EU prokázala své pokračující odhodlání dostát svému závazku z roku 2000, opětovně potvrzenému v roce 2010 ve Strategii Evropa 2020, vynakládat na výzkum a vývoj 3 % svého HDP. V souladu s výše uvedeným **AV ČR vyjadřuje svoji plnou podporu požadavku Evropského parlamentu na navýšení alokace na budoucí rámcový program na 120 miliard euro**. Dodává však, že i tato navrhovaná částka se stále pohybuje pod optimální

Akademie věd České republiky

hodnotou, která by zajistila evropské vědě pevnou půdu pro její rozkvět a zaručila EU vůdčí pozici v rámci světové znalostní soutěže.

Pokud jde o strukturu příštího rámcového programu, **AV ČR v první řadě apeluje na posilování nástrojů na podporu základního výzkumu** jako nejdůležitějšího zdroje nových poznatků, dat a výsledků umožňujících vznik inovací a prostředku pro upevňování postavení evropského výzkumu v globálním kontextu. V této souvislosti **AV ČR vítá zachování Evropské výzkumné rady (ERC)**, která si díky svému unikátnímu modelu, založenému na plné autonomii v rozhodování, vydobyla pozici vlajkové lodi EU. Oceňuje také navrhované navýšení rozpočtu, které umožní alespoň částečně snížit převis vysoce kvalitních žádostí, jež jsou z důvodu omezených financí umístěny na rezervní seznam.

Současně **AV ČR vítá další profilování akcí Marie Skłodowské-Curie (MSCA)**, které slouží k budování kapacit a cirkulaci v oblasti lidských zdrojů v EU, a měly by proto **zůstat nadále jasně odlišené od startovacích grantů ERC** (ERC Starting Grants). Dle názoru AV ČR tento nástroj již prokázal svůj přínos v procesu hledání odpovídajícího uplatnění začínajících vědeckých pracovníků v evropském výzkumu. MSCA představují klíčový prvek v podpoře mobility, profesního ukotvení a kariérního růstu mladých výzkumníků, a plně zasluhují další materiální posílení, jež napomůže vystavět kvalitní personální bázi nezbytnou pro budoucí rozvoj evropské vědy.

Ačkoli je podpora pro výjimečně nadané individuální řešitele formou grantů ERC a MSCA v navrhované výši z hlediska AV ČR adekvátní současným potřebám, **obavy vzbuzuje plánovaná podoba II. pilíře programu HE, která implikuje možné pokračující snižování podílu základního orientovaného výzkumu** v řešení celospolečenských problémů dnešní doby. Tato znepokojivá tendence, která se v posledních rámcových programech stále výrazněji projevuje, však odhlíží od skutečnosti, že jsou to právě poznatky základního výzkumu, které zajišťují, aby metody a nástroje, které se v projektech aplikují, nebyly pouhými modifikacemi již známých a vyzkoušených přístupů. AV ČR proto apeluje na nezbytnost podpory celého hodnotového řetězce a všech úrovní technologické připravenosti (TRL) ve vyhlašovaných výzvách.

AV ČR vyjadřuje své hluboké znepokojení nad plánovaným snížením podílu finančních prostředků na výzkumné infrastruktury oproti programu Horizont 2020. Výzkumné infrastruktury jsou nezbytným prvkem podpory excelentního výzkumu, které zásadně ovlivňují jeho globální konkurenceschopnost, významným způsobem přispívají ke spolupráci vědeckých kapacit a mobilitě lidských zdrojů v rámci

Akademie věd České republiky

Evropského výzkumného prostoru, a rovněž napomáhají k posilování evropské soudržnosti a rozvoji chudších regionů. EU by proto měla usilovat o navýšení příslušné rozpočtové alokace k zajištění ekonomicky stabilních podmínek nezbytných pro jejich efektivní fungování, rozvoj a udržitelnost. Kromě nezbytné finanční podpory je rovněž zapotřebí dbát na vytváření adekvátního veřejného obrazu, který výzkumným infrastrukturám přísluší, a vyzdvihovat významnou úlohu, kterou tyto instituce zaujímají ve vědecké diplomacii, budování mezinárodních vědeckých vztahů, vytváření rovných příležitostí a posilování koheze napříč EU.

AV ČR oceňuje nově představený koncept tzv. misí. Apeluje přitom na to, aby byl **při volbě témat důsledně kladen důraz na jejich evropskou přidanou hodnotu** tak, aby byly blízké zájmům a potřebám občanů EU. Mise by měly být ambiciózní, ale zároveň dostatečně specifické a dobře zacílené tak, aby byly realistické a jejich přínos jednoznačně prokazatelný. Klíčovou podmínkou jejich úspěšnosti přitom bude transparentnost jejich implementace a zejména schopnost srozumitelně a efektivně komunikovat jejich výsledky a přínosy veřejnosti. Současně by měly mise svým tematickým obsahem a zaměřením zohledňovat i teritoriální členění a diverzitu Evropy a zohledňovat i konkrétní územně specifické či transregionální otázky. Typickým příkladem by mohla být sladkovodní problematika ve všech jejích aspektech od environmentálních dopadů, krajiny tvorby, prevence katastrof – sucha či povodní – přes oblast dopravy či energetiky až po otázku bezpečnosti potravin a možné vlivy na další sektorální politiky.

AV ČR rovněž **podporuje zachování konceptu FET Flagship**, který představuje vhodnou platformu pro podporu excelentního výzkumu a zároveň soustředí kapacity na klíčová témata, která mají potenciál otevřít nový segment technologií ve vzdálenějším horizontu.

AV ČR vítá ustavení Evropské rady pro inovace (EIC), která má zastřešit dosavadní nástroje na podporu průlomových inovací a sloužit jako jednotné kontaktní místo pro projektové záměry s potenciálem pro scale-up a uplatnění přímo na trhu. **Poukazuje ovšem na nutnost trvalého dohlížení na efektivitu souběžného fungování EIC a Evropského inovačního a technologického institutu (EIT) tak, aby nedocházelo k překryvu aktivit**, ale jejich vzájemné komplementaritě a posilování. Každá z těchto organizací by přitom měla stavět na svých silných stránkách, nikoli duplikovat aktivity té druhé. Zatímco od EIC se očekává, že bude primárně vykonávat funkci poskytovatele financí, EIT může inovátorům nabídnout především svůj široký inovační ekosystém a zázemí pro další rozvoj.

Akademie věd České republiky

AV ČR považuje za důležité pokračovat v aktivitách směřujících k naplnění vize otevřené vědy a s tím spojeného poskytování dat a výsledků výzkumu prostřednictvím Evropského cloudu pro otevřenou vědu (EOSC), **zároveň ale upozorňuje na potenciální rizika z hlediska duševního vlastnictví a na nezbytnost ochrany dat**, která mohou být patentovatelná či jinak komerčně využitelná. Pro efektivní fungování otevřeného přístupu musí být zpřístupňovaná data nejen dostupná, snadno dohledatelná, systematicky ukládaná a dobře popsaná, ale i kontrolovaná z hlediska své kvality, integrity a reprodukovatelnosti. AV ČR v této souvislosti upozorňuje na vysoké nároky kladené na velikost úložišť, operace s daty, potřebu robustních a transparentních datových protokolů a na nezbytnost odpovědného a důsledného přístupu při sekundárním zpracování a interpretování zveřejňovaných dat. Operace vedoucí ke generování souborů metadat musí být pod kontrolou jejich původních tvůrců, aby byla zachována jejich integrita a data byla skutečně znovupoužitelná a jejich užití reprodukovatelné. S ohledem na náročnost a nákladnost tohoto procesu **AV ČR vítá návrh Evropského parlamentu, aby byly výdaje za naplňování zásad FAIR považovány za uznatelné pro všechny projekty HE**, a nepředstavovaly tak pro realizátory zvýšené finanční břemeno. Současně AV ČR apeluje na nutnost jednoznačné specifikace podmínek pro splnění požadavku na zpřístupnění dat v zadávacích dokumentacích, aby nedocházelo k mylným interpretacím a zbytečnému sankcionování za nevyhovění tomuto požadavku.

AV ČR vítá postupné zjednodušování pravidel a snižování administrativní zátěže pro příjemce podpory a vyslovuje se pro pokračování tohoto trendu. Navzdory dosaženému pokroku stále existuje prostor pro další zlepšování. Stěžejní úlohu v procesu simplifikace zaujmají synergická propojení s dalšími programy EU, zejména s Evropskými strukturálními a investičními fondy (ESIF). AV ČR oceňuje navrhovanou možnost přesunu až 5 % finančních prostředků z kohezních fondů do jiných evropských programů a vyzývá všechny relevantní aktéry, včetně národních poskytovatelů, k pokračující harmonizaci pravidel mezi rámcovým programem a dalšími nástroji podpory v oblasti výzkumu, vývoje a inovací. **AV ČR považuje za důležité, aby pravidla pro financování HE byla komplementární a v maximální míře se přiblížila pravidlům ESIF** a aby se maximalizovaly synergie mezi oběma nástroji. **Zvláštní pozornost přitom zasluhuje Pečeť excelence (Seal of Excellence)**, udělovaná žádostem vysoce hodnocených projektů v některém ze schémat rámcového programu, jež však nedosáhnou na financování. Aby tato značka skutečně sloužila jako užitečný certifikát kvality, je nezbytné zajistit její uznatelnost v dalších evropských či národních programech, a to za minimálních zásahů do původního projektového návrhu.

Akademie věd České republiky

AV ČR vyjadřuje svoji podporu otázce inkluzivity, včetně genderové rovnováhy. AV ČR je toho názoru, že by zásady uplatňované v současném rámcovém programu, ať jde o dbání na rovné zastoupení pohlaví ve výzkumných týmech či evaluačních panelech, spolu s přihlédnutím k genderovému rozměru v samotném výzkumu, měly být zachovány přinejmenším ve stávajícím rozsahu i v HE, a to napříč jeho jednotlivými částmi. Příslušná opatření patří k samotnému základu moderní liberální demokratické společnosti, k jejímž principům se Česká republika hlásí. AV ČR proto oceňuje návrh Evropského parlamentu na navýšení grantu v rámci akcí MSCA v případě odchodu výzkumníka na mateřskou či rodičovskou dovolenou.

V návaznosti na výše zmíněné AV ČR dodává, že by **jedním ze základních principů v příštím rámcovém programu měla zůstat i otevřenost ve vztahu k vnějšímu světu.** Účast třetích zemí na společných výzkumných a inovačních projektech evropskou vědu obohacuje o nové myšlenkové přístupy, poznatky a metody, a přispívá tak k budování postavení EU jako světové vědecké mocnosti. AV ČR se proto vyslovuje proti návrhům na zpřísnění účasti nečlenských zemí v budoucím rámcovém programu.